Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Ullmann, Johan Christian Viggo

Titel: BREV TIL: Ullmann, Vilhelmine FRA: Ullmann, Johan Christian Viggo (1872-10-26)

Citation: Ullmann, Johan Christian Viggo: ”BREV TIL: Ullmann, Vilhelmine FRA: Ullmann, Johan Christian Viggo (1872-10-26)”, i *Breve fra Viggo Ullmann under et Ophold i Danmark ved de danske Folkehøjskoler Vinteren 1872-1873*, Det Schønbergske, s. 78. Onlineudgave fra Danmarks Breve: https://tekster.kb.dk/text/letters-002222580-000-shoot-L0022225800000016.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Breve fra Viggo Ullmann under et Ophold i Danmark ved de danske Folkehøjskoler Vinteren 1872-1873

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Læs Public Domain-erklæringen

Ullmann, Johan Christian Viggo, *Breve fra Viggo Ullmann under et Ophold i Danmark ved de danske Folkehøjskoler Vinteren 1872-1873,*

Lørdag 26de oktbr. 1872.

Tak for dit brev; det gjør saa godt at høre dine modige ord og den fortrøstning, hvormed du ser fremtiden imøde, den fremtid, der for mig mangen gang kan staa mørk nok, saa jeg godt kan trænge til baade at vende mine tanker og bønner hen til den naadens Gud, der ikke vil forlade os, hvis vi begynder vor gjerning i hans navn og til hans ære, og til at faa fortrøstningsfulde ord fra dig, der skal dele gjerningen med mig. Gid jeg blot tilgagns kunde tilegne mig som min eiendom Kolds ord, at det er taabeligt at se pua fremtiden i stedet for paa de mange gange i fortiden, vor Herre har hjulpet os ud af alle forlegenheder; kunde jeg komme til at skrive disse ord ind i mit hjerte, var jeg saa meget sikrere paa at kunne gaa fremtiden rolig imøde; men nu har jeg rigtignok ogsaa faaet et skub fremad til større fortrøstning ved Ivar Fløistads brev, den prægtige mand, og jeg bygger ikke saa lidet haab paa en s. 79saadan mands sympati og hjælp. Men hovedsagen er og blir dog, at du, der skal staa mig nærmest, har mod paa det. Var det ikke saa, da tror jeg nok, jeg blev rent fortvivlet, medens jeg nu ved et saadant brev som det siste med det lyse blik og ungdomsfriske mod, kan komme til at faa dobbelt saa stort mod og dobbelt glad tauke paa den gjerning, jeg nu mere og mere vokser fast til, saa ofret vilde koste mig megen sorg, hvis jeg skulde opgive det. Jeg iøler mig saa løftet og saa glad ved de tanker og forhaabninger, dit brev vakte hos mig, at jeg har faaet det som en trang i mig til at takke Gud rigtig for al hans naade, og derfor har jeg skrevet mig ind til altergang imorgen, og det har jeg saa meget heller kunnet gjøre, som jeg i modsætning til, hvad jeg før troede, er kommen til den inderlige overbevisning, at det at besøge Herrens alter er den største glædesfest paa jord, saa fuld af naade og fred for sjæl og for hjerte, at intet sted kan være mere passende at opsende en brændende takkebøn eller en jublende lovsang til Gud faders ære end der. Og vidste du dette, at jeg i morgen gaar til alters, er jeg vis paa, du tænkte endnu mere end før paa mig og forenede dig med mig i at takke og lovprise Gud for hans naade. Hvor jeg vil savne det, naar jeg kommer hjem, at vi ikke har saadanne lovsange som de, vi har her, men maa nøie os med de gamle hos Guldberg, hvor lov og evangelium, synd og naade, djævel og Gud er blandet sammen i et virvar. Det er jo neppe en af 30 salmer, som kan synges, og godt og vel, om saa de salmer, der staar paa tavlen, blir sungne af „menigheden“ og ikke af klokkeren og et par stykker til. Ak naar skal vi faa et rigtigt menighedsliv hjemme hos os.

Du skriver da saa om Holms stykke og en del besked, du i den anledning vil vide, faar du jo i mit forrige brev. Jeg vil ganske vist helst tro som du, at Bjørnsons mening er den, at der er kræfter i det tyske folk, vi kan trænge til at slutte os sammen med; men hans artikel tillader ialfald ikke mig at tro det, al den stund han synes at mene, at disse kræfter ligger i den s. 80del af Tyskland, der enten er Preussen eller jubler over Preussen med dets „Blut und Eisen“. Skulde vi slutte os sammen med noget i Tyskland, maatte det være med dem — maaske findes de ikke, men maaske de kommer, — som stod i opposition mod Bismarck og Preussen, og som vilde frihed; men som Bjørnson nu at snakke om Preussens stærke salmer, om Bismarck, Moltke og „der Greiss“, som redskaber i den tyske folkeaands tjeneste, det er et feilsyn saa stort, at det næsten ikke fortjener andet navn end vrøvl. Dertil kommer, at da jeg stod enig med Bjørnson, opfattede jeg ham, som om han talte om en stor fremtidssag, som vi nu skulde begynde at rette vort blik paa, for at vore efterkommere kunde tage tanken op, naar engang Tyskland havde gjort godt igjen den syndige uret, Preussen har tilføiet Danmark, saa at de grundtvigske tanker ogsaa kunde naa til Tyskland, slutte sig til denne sin forrige fiende, ligesom Danmark nu i kraft af den store nordiske tanke staar som ven overfor Sverige, der engang var dets bitreste fiende. Og jeg troede tanken var at varsko Danmark om ikke over Slesvigs tab at glemme sin egen indre udvikling; men at Danmark foreløbig skulde staa kjæmpende for sin ret til det yderste. Saa faldt ogsaa Bjørnsons ord paa vennemødet. Men nu rykker han fremtiden ind i nutiden, nu forherliger han det bismarckske Preussen; det hverken kan eller vil jeg være med paa, og til dette at paaberaabe sig Grundtvigs historiske syn og end mere kristelig ydmyghed og tilgivelse, det er falsk. Kristus siger selv: „Var jeg en konge af denne verden, vilde jeg udsende mine tjenere for at forsvare mig,“ det viser noksom, at vi ikke som folk, hvor det gjælder folkeret, skal vise det slags tilgivelse med at vende det andet øre til, som det er vor pligt som mennesker. Nei jeg kan ikke med min beste vilje følge Bjørnson her. Det oprører min følelse som nordisk mand og som grundtvigianer. Jeg tror der er noget i, hvad Bjørnson siger, som er sandt og som kan bruges; i saa henseende slutter jeg mig fuldkommen til, hvad Schrøder sagde i s. 81et foredrag igaar aftes med hentydning til denne sag, at naar en stor digter saadan udkaster et af sine mægtige syner, skal vi tilegne os det af det, som vi kan bruge. Det øvrige skal vi rolig lade ligge, saa har kanske en eftertid brug for det. Men dog skulde jeg ønske, at denne sag ikke var kommen frem, ti det har krænket det danske folkehjerte i sin inderste grund, og Bjørnson selv har tabt saare meget blandt sine venner, der ikke er saa vrede paa ham som bedrøvede, fordi de havde tænkt sig ham som Nordens folkehøvding efter Grundtvig, medens de nu tror han er tabt for Nordens sag; det er han naturligvis ikke, men jeg tror ikke, han burde fremture ad denne vei. Den som er mest bedrøvet over sagen er maaske Schrøder, der elsker Bjørnson saa høit og derfor nu altid søger ikke at forsvare ham, men undskylde ham, dæmpe folks forbitrelse.

Saa var jeg da i Ribe. Denne reise blev af to grunde mærkelig for mig; for det første kom vi forbi flere historisk bekjendte steder, hvoraf jeg kjendte nogle fra Ingemanns romaner eller fra kjæmpeviserne; saaledes over de to broer, hvorom det heder i anledning af Valdemar Seier, da han ilede til Dagmars dødsleie:

„Der han kom til Gripsted bro,

da fulgte ham Dagmars svende,
og der han kom til Ribe bro,
da red den herre alene.“

Den siste bro er den samme, hvorom der synges:

„Der gaar en dans paa Ribe bro,
slottet det er vundet!
Der danser de riddere med udhugne sko
for Erik kongen hin unge“ .....

Slottet findes ikke længere, men vel den store slotsbakke, hvor kammersvend Rane med Mindre-Alfs datter, drost Peder med stolt Inge og Torstenson med alle de andre tog slottet fra Tage Mus, „for Erik kongen hin unge.“ Det var virkelig meget interessant at være paa disse steder og tænke paa, hvad der er gaaet for sig; og dertil er Ribe saadan en vakker gammeldags by med en af de mærkeligste domkirker i Norden.

s. 82Den anden ting, som gjorde denne reise mærkelig for mig var, at jeg derved kom indenfor den preussiske grænse i Sønderjylland. Ak, hvilket syn! At reise forbi grænseskjellet og se paa den ene side af Kongeaaen de hvide og røde farver, paa den anden de hvide og sorte, paa den ene side det himmelfaldne Dannebrog, paa den anden den bismarckske røverørn, paa den ene side den blaa danske Jens, paa den anden side den sorte preussiske gendarm, det var saadan, at det løb mig koldt nedad ryggen, og smerte og harme stredes i mig, saa jeg næsten kunde grædt. De ulykkelige sønderjyder! Jeg talte med nogle i Ribe, og det var grusomt at høre dem fortælle om al den undertrykkelse og forfølgelse, de maa lide, blot fordi de vil være danske som deres fædre, tale dansk som deres mødre, og ikke lade sig smitte af det, der for enhver af dem, som for enhver anden nordisk mand og kvinde „for deres tunge og for deres lunge er edder og forgift“, hjemmetyskeriet, forræderiet mod det danske fædreland. Disse danske sønderjyder havde alle, synes det mig, et ganske eiendommeligt præg af tungsind og mørkt alvor udbredt over sig, og dybt rystede, næsten fortvivlede var de over Bjørnsons artikler, hvori de, som rimeligt nok kan være fra deres standpunkt, ikke kunde se andet end forræderi mod dem og mod Nordens sag i det hele, saameget mere, som de endnu ikke havde læst hans siste artikler i „Opl. Avis“ 19de oktbr. *) om vort forhold til Sønderjylland. De har altid været vante til med ubegrænset kjærlighed og beundring at se op til Bjørnson som en af deres beste talsmænd, sendte endog under vennemødet bud til ham med bøn om at komme til dem og tale til dem, og nu faar de paa én gang synes de — og man kan ikke undre sig over, at de ikke kan andet, — et slag lige lukt i ansigtet af ham, som de troede var deres beste ven, og som ganske vist er det endnu, men som det er forstaaeligt s. 83nok, at sønderjyderne opfatter anderledes. Sit hele liv har de jo viet til kamp mod tyskheden, og nu faar de pludselig opfordring til at „forandre signalerne“ og række vennehaand. Det kan de ikke, om saa hele Norden sagde det til dem. Det sammentræf med sønderjyderne og Sønderjylland har næsten udslettet hos mig de rester af bifald, jeg skjænkede Bjørnsons artikel; ti uagtet jeg ikke kan andet end i teorien give ham ret i meget af den, har dog synet af sønderjyderne givet mig den bestemte anskuelse, at den i praksis for tiden er høist ubetimelig og saarende for mangen varmhjertet dansk mand og kvinde, hvis hjerte er for godt og ædelt til, at man saaledes skal saare det i sit inderste. Det gjælder især, hvis det er saa, som Schrøder f. eks. stadig holder frem, at inden den grundtvigske kreds, hvortil Bjørnson jo fornemlig retter sine ord, er der slet ikke det tyskehad, som Bjørnson vil paadutte den, medens hans ord om denne sag langt bedre kunde passe paa de nationalliberale. Grundtvigs venner har derimod saa meget af Grundtvigs syn, at de nok med glæde og fortrøstning kan se hen til en tid, da den tyske folkeaand skal forjage den preussiske aand og slutte sig til den nordiske aand, med hvem den naturligvis nærmest hører sammen og engang ogsaa vil arbeide i fællesskab. Men nu om stunder kan de nordiske folk umuligt andet end staa imod den retning, der gjør sig gjældende fra det af Preussen blændede og forkuede Tyskland.

Stygt er det dog at se, hvorledes man paa alle kanter her nede tænder kjætterbaal og ofrer Bjørnson paa hadets alter uden at forstaa eller ville forstaa, at fordi om man end har lov til at prøve aanderne og forkaste dem, naar man saa synes, har man dog langt fra lov til at granske hjerter og nyrer og overføre paa Bjørnsons person, hvad der kun vedkommer den sag, han har ført frem. Foruden Holm er den eneste, jeg har seet svare ham paa den rette og fornuftige maade, Hostrup *), der i „Dansk Folketidende“, giver ham et mildt og kjærligt, men s. 84ogsaa bestemt svar, hvori han klart og greit paaviser hans misforstaaelser omtrent i samme retning som Holm, dog med færre indrømmelser end denne; men alle de øvrige svar er banstraaler med undtagelse af et indlæg paa vers af A. Munch, der er en vandstraale.

Pauline Worm, den navnkundige emancipationsfor-kjæmperinde, leverer i „Fædrelandet“ et poetisk indlæg med overskrift „Forandrer signalerne“, hvori hun raader nordmændene til at pakke sammen for fremtiden, kun tænke paa madstrævet, tage løven ud af vaabenet og sætte et faar istedet; hun fortæller, at nu er stjernen gaaet ned i bjørnens billede og mere af samme surdeig, som kun skyder maalet forbi, fordi det er saa voldsomt overdrevet og gjør sig selv latterligt; til svar paa dette er da A. Munch i næste nummer ude og fortæller i Norges navn, at sligt maa man ikke sige, fordi en gjøgler, en gjøg, en latterlig fantast o. s. v. kommer med sit daarekistesnak; at Bjørnson staar ganske alene i denne sag som i alle andre (!) i Norge, at „end sidder Norges bonde ved Urdas væld“ o. s. v, alt sammen saa inderlig vandigt og prosaisk, at det

nærmest kan sammenlignes med en morgenbladisk redaktionsartikel sat paa rim.

Dernæst har Rasmus Nielsen og Rudolf Schmidt ved en formelig „achts-erklæring“ udstødt Bjørnson af redaktionen af „For idé og virkelighed“ paa grund af en artikel, som forresten er det værste, jeg har læst af ham i denne sag, og som jeg inderlig skulde ønske uskreven; dog om denne siste sag faar du vel rundelig besked i „Morgenbladet“, for hvem det formodentlig maa være mad for mons. Alt dette er nu vammelt at se paa, og jeg tviler ikke om at de virkelige grundtvigianere har den samme følelse som Schrøder og Hostrup, at det er uværdigt.

I Ribe holdt da Schrøder et deiligt foredrag om „Taalmodighed“, idet han lagde til grund Sakses fortælling om Rolv Krake, omtrent paa samme maade som Christopher Bruun paa Sagatun i sommer, du husker det nok. Bagefter talte jeg, og efter Schrøders mening til almindelig tilfredshed; man sang efter min tale den sang af Fr. Paludan Müller: „Brat af slaget rammet.“